

ELIZA ORZESZKOWA'NIN ““NAD NIEMNEM” (NEMAN KIYISINDA)” BAŞLIKLİ ROMANINDA POLONYA POZİTİVİST PROGRAMININ YANSIMALARI

REFLECTIONS OF THE POLISH POSITIVIST PROGRAM IN ELIZA ORZESZKOWA'S ““NAD NIEMNEM” (ON THE NIEMEN)”

Seyyal KÖRPE KEMER

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Leh Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,
seyyal.korpe@gmail.com

Öz

Eliza Orzeszkowa'nın “Nad Niemnem” (Neman Kıyısında) başlıklı romanı, 1864 yılında patlak veren Ocak ayaklanmasının ardından Rus Çarlığı işgali altında bulunan Litvanya toprakları üzerinde yaşamakta olan Polonya toplumunun panoramik bir tablosunu yansıtır. Ocak ayaklanmasının bastırılması, Polonya'da toplumsal, siyasal, kültürel ve ekonomik alanlarda öncesinden tamamen farklı bir sürecin başlangıcı olmuştur. Bağımsızlık yolunda verilen amansız mücadelenin bir kez daha yıkımla sonuçlanması, Polonya toplumunda kumpas ve devrim kavramlarının tanrılaştırıldığı romantik ideolojiye karşı güvensizlik uyandırmıştır. Pozitivist aydınlar bunun yerine toplumsal ve siyasal sorunların akla ve bilime dayalı yöntemler doğrultusunda sistemli bir çalışma yürüterek çözüme ulaştırılabileceğini savunan yeni bir aydınlanma programı sunmuşlardır topluma. Orzeszkowa'nın pozitivist anlayış doğrultusunda oluşturulmuş bu romanında çalışma ve sorumluluk bilinci, yurduna ve ulusal değerlerine bağlı, onurlu ve saygın bir insanın sahip olması gereken başat özellik olarak öne çıkarılmıştır.

Abstract

“Nad Niemnem” (On the Neman Coast) of Eliza Orzeszkowa reflects a panoramic picture of Polish society living on the territory of Lithuania under Tsarist Russian occupation following the January uprising that erupted in 1864. The suppression of the January uprising was the beginning of a completely different process in Poland in the social, political, cultural and economic spheres. That the relentless struggle for independence resulted in destruction once again aroused suspicion against the romantic ideology in Polish society, which deified the concepts of conspiracy and revolution. Instead, the positivist intellectuals presented to society a new enlightenment program, which argued that social and political problems could be solved through systematic work by using the methods based on reason and science. In this positivist novel of Orzeszkowa, the awareness of work and responsibility is emphasized as the dominant feature of a dignified and respected person who is bound to his country and national values.

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 1 Eylül 2019
Kabul edildiği tarih: 24 Eylül 2019
Yayınlanma tarihi: 25 Aralık 2019

Article Info

Date submitted: 1 September 2019
Date accepted: 24 September 2019
Date published: 25 December 2019

Anahtar sözcükler

Lehistan; Polonya; Pozitivizm;
Neman; Orzeszkowa; Ocak
Ayaklanması

Keywords

Poland; Orzeszkowa; Positivism;
Neman; River; January Uprising

DOI: 10.33171/dtcfjournal.2019.59.2.1

Neman Nehrinin Doğu Avrupa Kültürü Tarihindeki Yeri

Yaşam alanları üzerinde hüküm süren doğal koşulların, insan topluluklarının sağlıklı bir gelişim süreci göstermesi üzerindeki etkisi büyüktür. Su kaynakları ise evrendeki biyolojik döngünün tamamını ve insan faaliyetlerinin tümünü işler kılan doğal maddelerin başında gelir. Dünyadaki su döngüsünün önemli bir unsuru da nehirlerdir.

Yeryüzünün türlü bölgelerinde yer alan büyük nehirler, üzerinde buldukları kent topraklarını verimli hale getirerek sakinlerinin sağlıklı bir yaşam sürmesine sağlamakla kalmayıp, bağlantı noktası olarak aralarında akıcı bir iletişim gerçekleşmesine olanak vermiş, böylelikle kültürel birikimlerin beslenmesine katkıda bulunmuşlardır.

Tarihsel süreç içinde toplumsal yerleşim bölgelerinde oluşan düşünce akımları ve ideolojilerin yayılması da pek çok kez nehirler sayesinde gerçekleşmiştir. Tüm bunların yanı sıra nehirler, siyasi sınırların doğal belirleyiciliği görevini üstlenmişlerdir. Nil Nehri'nin gizemlerle dolu Antik Mısır Uygarlığının gelişimine olan katkıları, bu duruma gösterilebilecek en iyi örneklerden biridir. Büyük Yunan tarihçisi Herodot'un Mısır'a gerçekleştirdiği ziyaret sonrası dile getirdiği "*Mısır, Nil nehrinin bir armağanıdır*" sözleri, suyun toplumsal yaşantıya olan etkisini vurgulayan örneklerden biridir.

Günümüz siyasal sınırları içinde Beyaz Rusya, Litvanya ve Rusya toprakları boyunca akan Neman nehrinin de tarih boyunca Doğu Avrupa insanının yaşantısı ve kültürü üzerinde anlamlı bir önemi vardır. Neman nehri, 1569 - 1795 yılları arasında varlık göstermiş "Lehistan-Litvanya Birleşik Krallığı" sınırları içinde bulunan Polonya, Litvanya ve Beyaz Rusya ülkelerinin bağlantı noktası olmuştur.

Günümüzde iki bağımsız ülke olan Polonya ile Litvanya arasındaki siyasal ve kültürel ilişkilerin tarihi oldukça derindir. 1279 yılında Mazovyalı Prens Bolesław ile Litvanyalı Prens Trojden'in kızı Prensese Gaudemunda'nın evliliği, söz konusu iki ülke arasında hanedanlık ilişkisinin başlamasına olanak vermiştir. 15. yüzyıl Avrupa'sının en büyük hanedanlıklarından birinin kurulmasını sağlayan, büyük Litvanyalı prens Władysław Jagiełła ile Macar ve Polonya Kralı Ludwik Andegaweński ile Polonyalı eşi Elżbieta Bośniaczka'nın en küçük kızları Jadwiga'nın evlendiği 1386 yılına dek, yaklaşık 20 kadar Polonyalı-Litvanyalı hanedanlık evliliği daha gerçekleşmiştir. Bu evlilikler Neman Nehri çevresindeki topraklarda yaşayan Polonya ve Litvanya halkı arasında yoğun kültürel temaslarının gerçekleşmesini sağlamıştır. (Sobiecki 117).

1569 yılında Lublin'de imzalanan anlaşmayla Polonya Krallığı ve Büyük Litvanya Dukalığının "Polonya-Litvanya Birleşik Krallığı" adı altında birleşmesi sonucunda, coğrafi bakımdan Avrupa'nın en büyük ülkelerinden biri ortaya çıkmıştır. Söz konusu yeni devletin sınırları içinde Polonyalı, Litvanyalı, Rus, Kazak ve Yahudi halkları çoğunluk olarak yaşamaktaydı. Böylelikle Polonya-Litvanya Birleşik Krallığı'na ait olan geniş arazi, farklı dinlerin de yaşam alanı haline gelmişti. Farklı ulusların ve farklı dinsel inançların bir araya gelmiş olması, bir yandan kültürel zenginliği sağlamış, öte yandan pek çok problemin doğmasına zemin hazırlamıştır. Litvanya Büyük Dukalığı vaftizi resmen 1385 yılında kabul etmiş olsa da, Litvanya topraklarında bundan daha iki yüz yıl öncesinde doğu geleneklerine uygun olarak Hıristiyan tapınakları inşa edilmiştir. Litvanya Büyük

Dukalığında gerçekleşen güçlü kültürel gelişim, Neman bölgesinde batı geleneğinde inşa edilmiş muhteşem güzellikte sakral anıtların ortaya çıkmasını da sağlamıştır. Bu doğrultuda Neman kıyıları Doğu ve Batı geleneklerinin etkileşim noktası haline gelmiştir. “Lehistan-Litvanya Birleşik Krallığı” yirmi yıldan uzun bir süre boyunca iki farklı ülkenin tek bir çatı altında birleşerek barışçıl bir ortamda varlık gösterebileceğini kanıtlayabilmiştir. (Sobiecki 117).

Tüm bu gelişmeler doğrultusunda Neman havzası, Batı ve Doğu Hristiyan kültürünün kesişim noktası olmuş, bu durum nehir toprakları üzerinde batı kültürünün de yayılmasına olanak vermiştir. MS. ikinci binyılın başından itibaren gerek Doğu gerekse Batı geleneklerinin temsilcisi olan Hristiyan misyonerler, Neman bölgesine adım atmışlardır. Lehistan- Litvanya Birliği toplumunun içinde kayda değer sayıda Yahudilik inancına mensubu da yer almaktaydı. Yahudiler bu topraklara ait büyük kentlerde 19. ve 20. yüzyılın başlarında bazen nüfusun yarısını dahi oluşturabiliyorlardı. 14. yüzyılda 17. yüzyılda Polonya kralı III. Jan Sobieski tarafından bu bölgeye çok sayıda Tatar yerleştirilmiştir. Tatarların gelmesiyle birlikte Mińsk bölgesinde bazıları günümüze dek korunabilmiş olan Müslüman camiler inşa edilmiştir.1764-1795 yılları arasında krallık yapan Poniatowski döneminde Polonya toprakları 1772, 1793 ve 1795 yıllarında olmak üzere Rusya, Prusya ve Avusturya tarafından üç kez paylaşılmıştır. Polonya'nın yeniden bağımsızlığına kavuşması ise ancak I. Dünya Savaşı sonunda gerçekleşmiştir.18. yüzyıl sonunda, “Polonya- Litvanya Birleşik Krallığı”nın yıkılmasının ardından ülkenin doğu bölgesi Rus yönetimi altına girmiştir. Tüm bunların ardından gerçekleşen bağımsızlığı yeniden kazanma girişimleri, Polonya, Litvanya ve Beyaz Rusya uluslarının bir araya gelmesini sağlamıştır. Üç ulusal kültürün çabalarını bir eyalette birleştirmeyi amaçlayan etkileyici eylemlerin en önemlilerinden biri de 1863 Ocak Ayaklanması olmuştur. (Sobiecki 118-119).

Neman Nehri, Doğu Avrupa'ya yerleşmiş olan ulusların edebiyatlarında sıklıkla bir motif olarak görülür. Özellikle 19. yüzyıl şiirinde su elementiyle ilişkili imgeler çokça kullanılmıştır. Doğal fenomenlerin insan unsurundan ayrılmaz bir bütün olarak algılanması, romantik felsefenin temel yasalarından biridir. Söz gelimi santimentalizmde sevgililerin buluşma noktasının romantik peyzajı olarak çıkar karşımıza su imgeleri. Romantizmde ise kavramsal bir değişim gerçekleşmiş, su imgeleri toplumsal kültürün aynası, ruhsal yansıması olarak biçim değiştirmiştir. 19. ve 20. yüzyılların büyük şairleri, toplumsal kültür mirasının korunağı olarak göstermişlerdir Neman Nehri. Polonya edebiyatında Adam Mickiewicz, Litvanya

edebiyatında Maironisa, Beyaz Rusya edebiyatında ise Jakub Kolas bu isimler arasındadır. (Sobiecki 127).

Polonya’da pozitivizmin tarihsel arka planı

Polonya- Litvanya Birleşik Krallığı’nın son çöküş süreci, Napoléon Bonaparte’in altın çağına denk gelir. 24 Mart 1794 tarihinde Polonya, Litvanya ve Beyaz Rusya halklarının ulusal kahramanı Andrzej Tadeusz Bonawentura Kosciuszko önderliğinde Krakov’da Çarlık Rusya’sına karşı çıkan Kościuszko Ayaklanması’nın bastırılmasının ardından çok sayıda Polonyalı katılımcı, Fransa öncelikli olmak üzere Avrupa’ya, Amerika’ya ve dünyanın farklı bölgelerine göç etmiştir. Bu dönemde Avusturya, Rusya ve Prusya ile Fransa arasında siyasi uzlaşmazlık olması, katılımcıların daha çok Fransa’yı tercih etmelerine neden olmuştur. Bu koşullar altında Polonya, umutlarını güçlü komutan Napoléon’a bağlamak durumunda kalmış, böylelikle Polonya orduları, Fransızlarla birlikte komşularına karşı savaşa girmiştir. 1807 yılında Almanlar karşısında kazanılan zafer sonucunda imzalanan Tilsit Antlaşması kararları doğrultusunda, yenilen Prusya’nın Polonya’dan aldığı topraklar geri alınarak bu topraklar üzerinde, Saksonyalı Frederik August yönetiminde, Varşova Dukalığı kurulmuştur. Bünyesinde bir bakanlar kurulu, medeni kanunu ve Józef Poniatowski komutasında düzenli bir ordusu bulunan Varşova Dukalığının sınırları 1809 yılında Avusturya’dan alınan Galiçya bölgesinin de katılmasıyla genişlemiş, ancak bu durum çok uzun sürmemiştir. Poniatowski’nin 1813 yılında Leipzig’de, Napoléon için savaşırken ölmesi, umutlarını Bonaparte’in yükselişine bağlamış olan Polonyalıların gelecek planlarının sekteye uğramasına neden olmuştur. 1815 yılında yapılan Viyana Kongresi kararları doğrultusunda Varşova Dukalığı yerine Polonya Krallığı kurulmasına karar verilmiştir. Ancak Rus çarının Polonya kralı, Rus prensinin Polonya ordusunun başkumandanı olarak seçilmiş olması, bu yeni devletin yalnızca “sözde Polonya Krallığı” olarak tanımlanabileceği, kısacası artık tamamen Rus iradesi altına girilmiş olduğu anlamına geliyordu. İlerleyen zamanla birlikte Polonya Krallığı’nın sınırları giderek daralmış, Rusya, Prusya ve Avusturya eski Polonya topraklarında kendi sınırlarını genişletmiştir. Polonya’da romantizm 1822 yılında, bahsi geçen bu olumsuz gelişmeler doğrultusunda başlamıştır. 1830-1831 yılları arasında Polonya ordusundan bir grup genç subay önderliğinde Çarlık Rusya’sına karşı patlak veren Kasım Ayaklanması’nın da bastırılmasının ardından ülkede, Büyük Göç olarak adlandırılan gerçek anlamda büyük bir göç süreci başlamış, bu süreçte çok sayıda asker, subay ve aydın öncelikle Almanya, daha

sonra Fransa'ya sığınarak yurdu terk etmiştir. Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Cyprian Kamil Norwid, Zygmunt Krasiński gibi tanınmış Polonyalı şairler bu göç dalgasına katılmış yurtseverler arasında yer almıştır. Polonyalı romantik sanatçılar yapıtları aracılığıyla ulusal değerleri korumayı ve yüreklerde coşku yaratarak halkı bağımsızlık savaşına yönlendirmeyi amaç edinmişlerdir Böylelikle 19.yy'da Polonyalıların ulusal bilincinde Polonya kültürünü, gelenek ve göreneklerini yaşatmanın devlet sahibi olmaya bağlı olmadığına ilişkin çağdaş bir yurtseverlik anlayışı doğmuştur. Polonyalılığı tanımlamaya yönelik böylesi bir bakış açısı oldukça açık ve net bir biçimde din olgusu ile bağdaştırılmıştır. İşgalcilere karşı sürdürülecek bağımsızlık savaşı iyilikle kötülüğün, şeytanla Tanrı'nın ebedi mücadelesine benzetilmiş, tıpkı İsa'nın dirilerek insanlığı kurtaracak olması gibi, iyi güç olarak belirlenmiş Polonya'nın esaret altında bulunan diğer tüm ulusların kurtarıcısı olacağına dair bir Polonyalılık misyonu inancı oluşmuştur. Mesyanizm (Mesihçilik) olarak tanımlanan bu inanç doğrultusunda, romantik dönem sanatçıları ulusun ruhani liderleri, geleceği görme yetisine sahip peygamberleri olarak derin saygı görmüş, eserleri adeta kutsal kitaptan kesitler olarak değerlendirilmiştir. (Körpe, "18. ve 19. yy. Polonya'sında..." 14-16).

Kasım ayaklanmasının ardından Polonya Krallığında 20 yıl boyunca sıkıyönetim hâkim olmuştur. Bu durum, Rusya'nın Osmanlı İmparatorluğu ve diğer Avrupa ülkeleriyle mücadele ettiği Kırım Savaşına (1853-1856) dek devam etti. Rusya, Boğazlar ve Balkanlar üzerindeki taleplerini gerçekleştirmek üzere harekete geçmişti. Bunun üzerine İngiltere, Fransa, Avusturya ve İtalyan birliğini kurma niyetinde olan Piyomente Krallığı, Rusya'nın daha fazla güçlenmesinden endişe duyarak Osmanlı ile ittifak oluşturma yoluna gittiler. Bu durumda Rusya, Paris Barış Konferansı çerçevesinde bir anlaşma imzalamak zorunda kaldı. Bu anlaşma doğrultusunda Osmanlı devleti sözde zafer kazanan taraf olmuştu. Aslında yalnızca İmparatorluğun toprak bütünlüğü Avrupa devletlerinin güvencesi altına alınmıştı. Rusya ise bu savaştan görünürde yenik çıkmıştı. Bu gelişmeler doğrultusunda Polonyalılar Rusya'nın artık Polonya ile uğraşacak durumda olmadığı düşüncesiyle eski umutlarını canlandırmak suretiyle hareketlenmeye başladılar. 22 Ocak 1863 tarihinde işgal güçlerine karşı Ocak Ayaklanması patlak verdi. (Yüce, *Polonya Edebiyatında Aydınlanma...* 77-78).

Bu ayaklanmanın da bastırılmasının ardından Polonya, komşuları Avusturya, Rusya ve Prusya tarafından işgal edilerek tarihteki son bölünmesini yaşamıştır. 1864 yılı aynı zamanda Rus işgali altında bulunan bölgelerde yaşayan köylülerin

azat edildikleri tarih olması bakımından da önemlidir. Söz konusu iki gelişme Polonya’da toplumsal, siyasal, kültürel ve ekonomik bakımdan tamamen yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur. Romantik güdülenmeler doğrultusunda verilmiş bağımsızlık mücadelesinin bir kez daha başarısızlıkla, hatta bunun da ötesinde felaketle sonuçlanmış olması, Polonya toplumunu ulusal varlıklarını sürdürme yolunda yeni yöntem arayışlarına ikna etmiştir. (Körpe, “Polonya Edebiyatında Pozitivizm...” 365).

Ocak Ayaklanması’nın Polonya ulusuna kazandırdıkları ve kaybettikleri bir arada olmuştur. Bu hareket her şeyden önce toplumun dayanışma duygusunu güçlendirmiştir. Bu en uzun süreli Polonya ayaklanmasına, Polonyalıların yanı sıra Ruslar, Ukraynalılar, Fransızlar, Almanlar ve Slovaklar da katılmıştır. Böylelikle Polonya’nın bağımsızlık sorunu dünya çapında büyük ses getirmiştir. Ayaklanmaya köylüler, kentliler, soylular, dahası kadınlar da katılım göstermiştir. Bu bağlamda Ocak Ayaklanması’nın, Polonya’da toplumsal sınıfları birleştirici ve ulus kavramını geliştirici etkisi oldukça önemlidir. Ayaklanmanın Polonya ulusuna kaybettirdiklerine gelince, Rusya ve Prusya işgali altındaki topraklarda yaşayanlar başta olmak üzere Polonyalılar bu ayaklanmanın ardından o denli zorlu koşullar altında yaşam göstermek zorunda kalmış, o denli acı çekmişlerdir ki bu dönem “ocak sonrası basan gece” ifadesiyle tanımlanmıştır. Katılımcılarının büyük bir kısmı ülkelerini kaçarak terk etmek, kalanlar da yüklü tazminatlar ödemek zorunda kalmıştır. Polonya Krallığı iç işlerindeki bağımsızlığına da yitirmiş, gerek askeri gerekse sivil yönetimlerin tümü bir genel valinin otoritesi altına girmiştir. Ülkede resmi dil Rusça olmuş, okullarda ve kiliselerde yalnızca Rusça kullanılması zorunluluğu getirilmiştir. Kiliseler büyük denetim altında tutulmuş, manastırlar kapatılmış, ayaklanmaya katıldıkları tespit edilen din adamları Sibiryaya sürgün edilmişlerdir. Prusya eline geçen topraklarda da Almanlaştırma politikası hüküm sürmüştür, okullarda ve tüm resmi kurumlarda Almanca konuşulmaya başlanmıştır. Bu yöndeki faaliyetler tarihte “Prusya tehciri” olarak anılmıştır. Kuşkusuz Ruslaştırma ve Almanlaştırma hareketleri Polonya toplumunun direnciyle karşılaşmış, Polonyalılar dillerini ve kültürlerini yitirmemek amacıyla çocuklara gizli eğitimler verme yoluna gitmişlerdir. Bu kapsamda Varşova Hayırseverler Derneği (Warszawskie Towarzystwo Dobroczyńności), Halk Aydınlanma Birliği (Koło Oświaty Ludowej) gibi Polonya dili ve kültürünü yayma ve geliştirme faaliyetleri gösteren gizli dernekler kurulmuştur. Kadınlar için Varşova’da açılan Gezer Üniversite (Uniwersytet Latający), aralarında Polonya asıllı bilim insanı Maria Skłodowska-Curie’nin de bulunduğu çok sayıda mezun vermiştir. Prusyalıların elde ettikleri

toprakların ağırlıklı olarak tarım alanı olması nedeniyle Polonyalılar, kurdukları Tarım Derneği (Towarzystwo Rolnicze) aracılığıyla bu bölge üzerinde tarımsal faaliyetler çerçevesinde yardımlaşmışlardır. Rahip Piotr Wawrzyniak gibi kişilerin önderliğinde Prusyalıların ellerindeki toprakların bir kısmını satın almalarına olanak sağlamak üzere köylülere parasal yardımlar yapılmıştır. Halk Okuma Derneği (Towarzystwo Czytelni Ludowych) ise bu bölgede gereksinim duyulan dilsel ve kültürel gelişmeleri desteklemek üzere kurulmuş gizli dernekler arasında bulunur. (Yüce, *Polonya Edebiyatında Aydınlanma...* 79).

Bağımsız bir devlet kurmayı amaç edinirken bilimde ve teknolojiye meydana gelmiş gelişmelerle uyum içinde çok daha farklı ilke ve bakış açılarının benimsenmesi gerektiğini savunan pozitivist dönem başlamıştır. Köylülerin bağımsızlıklarını kazanmış olması, ülkedeki ekonomik koşulların yapısal bir değişim göstermesine neden olmuş, toprak sahibi soyluları kazançlarına artırma yolunda motive ederek bu amaçla bilimsel yöntemlerden yararlanma, eğitim düzeylerini yükseltme çabasına sokmuştur. Tüm bu gelişmeler sonucunda Polonya toplumunda belirgin bir aydın tabaka oluşmuştur. Pozitivist aydınlar, romantiklerin yurdu işgal güçlerinden arındırarak ulusal bağımsızlığı kazanma yolunda başvurdukları komplo, isyan ve gizli anlaşmalar düzenleme yöntemlerine karşı çıkmışlardır. Tüm bu denenmiş, ancak beklenen kalıcı sonuçlara ulaştırmamış girişimleri bir yana bırakarak sistemli çalışma ve toprak bilinci oluşturma hedefine odaklanmışlardır. Bu yeni projelerini, silahlı mücadelenin yerini alarak ideal bir toplumsal yapı oluşturmaya hizmet edecek yeni ahlak modelleri temelinde biçimlendirmişlerdir. Pozitivist akım temsilcileri, toprak ve vatan kavramlarını birbirlerine eş değer unsurlar olarak tanımlamışlardır. Bu düşünceden yola çıkarak vatani daimi kılmanın ancak vatan toprağına gerekli özeni göstermek suretiyle ona hizmet ederek sağlanabileceğini savunmuşlardır. Bunun, işgalci güçlere karşı verilen mücadelede daha özgün ve daha akılcı bir yöntem olacağını vurgulamışlardır. Pozitivist akım temsilcilerin öne sürdükleri faaliyet programları, *praca organizczna* (organik çalışma) ve *praca u podstaw* (temelden çalışma) biçiminde iki ana başlık altında biçimlenmiştir. *Organik çalışma* ilkesinin temelinde, toplumun canlı bir organizmaya, toplumsal sınıfların her birinin ise bu organizmayı oluşturan organlara benzetilmesi yer alır. Canlı bir organizmanın sağlıklı bir biçimde işleyebilmesi için, bu organizmaya bağlı organların tümünün uyum bütünlüğü içinde olması gerektiği bilinen bir gerçektir. Bununla ilişkili olarak, tıpkı insan organizmasında oluşan hastalıklar gibi, toplumsal yapı üzerinde görülen hasar ve hastalıklar da ister toplumun en yüksek tabakasını, ister alt

tabakalarından birini vurmuş olsun, organizmanın bütününün sarsılmasına ve işlevselliğini yitirmesine neden olmaktadır. Temelden çalışma ilkesi ise, toplumun en alt tabakalarını toplumun temel yapıtaşları olarak tanımlarken bu tabakaya mensup insan topluluklarının ileri derecede ihmal edildiğinin, öyle ki çoğu zaman kendilerini ulusun bir parçası olarak dahi hissetmediklerinin, açlık ve hakkaniyetsizliğe maruz bırakıldıklarının altını çizmiştir. Yeniden sağlıklı ve düzenli bir toplum yapılandırmak için öncelikle bu ezilmiş ve küstürülmüş insan topluluklarına gereksinim duydukları ilgiyi göstermek ve uygun eğitim koşullarını sağlamak gerektiğini savunmuştur. Bilimden, sanattan ve edebiyattan da destek alarak böylesi yılgın ve tükenmiş insan topluluklarını ülkenin güç ve enerji kaynağına dönüştürülmesinin önemini vurgulamıştır. Bu kapsamda, kadınlara ve Yahudilere kanun önünde eşit haklar verilmesinin gerekliliği konusunda farkındalık yaratmak istemişlerdir. (Körpe, “Polonya Edebiyatında Pozitivizm...” 365-369).

Eserdeki pozitivist paradigmanın “nehir imgesi” bağlamında incelemesi

Eliza Orzeszkowa'nın en seçkin eserlerinden biri olan “*Neman Kıyısında*”, ilk olarak 1888 yılında Varşova'da üç cilt halinde yayımlanmıştır. Orzeszkowa, başlangıçta yalnızca aristokrat aileden bir genç kız ile taşralı bir delikanlının evlilik öyküsünü anlatmayı düşündüğü bu romanına, *Mezaliants (Uygunsuz İzdivaç)* adını vermiştir. Ancak oluşum süreci içinde öykü, öngörülenin ötesinde gelişim göstererek destan biçimini almış; bunun sonucunda yazar, önceden belirlediği bu başlığı “*Nad Niemnem*” (*Neman Kıyısında*) olarak değiştirmiştir. Orta sınıf temsilcisi bir grup Polonya soylusunun, ülkelerinin fırtınalı tarihsel süreçlerinden biri olan Ocak Ayaklanması felaketi ardından 19.yy'ın ikinci yarısı üzerine resmedilmiş yaşam öyküsünü, Neman peyzajı üzerinde ve *çalışma* olgusuna olan ilgileri temelinde değerlendirmiş olmasıyla ayırt edilen pozitivist bir eserdir. Olay örgüsü 1886 yılının Temmuz ve Ağustos aylarına yerleştirilmiştir; ancak geriye dönük anlatımlar 1863 Ocak Ayaklanması, hatta 16. yüzyıl Litvanya'sına dek uzanır. Olaylar Grodno Bölgesinde yer alan Korczyn'da geçmektedir. Korczyn eserin giriş bölümünde şu sözlerle betimlenmiştir:

Ufkun bir yanında karanlık kaleleri ve küçük korularıyla küçük tepeler, diğer yanında ise kuşattığı büyük yarım daire biçimindeki geniş ve pürüzsüz ova içinde yabani, iri armutlar; yaşlı, çarpık söğütler ve yalnız kavak ağaçlarını barındıran, kumlu duvarıyla yeryüzünün yeşilinden meydana gelmiş ve koyu bor rengi tacıyla mavi gökten kopmuş Neman'ın yüksek kıyıları bulunuyordu. (Orzeszkowa, 1, 3).

Neman Kıyısında, yazarın, değişen toplum içinde yükselen yerini, değişen psikolojik yapısını ve özgürleşme sürecini yansıtmaya, aynı zamanda, öğretici ve yol gösterici bir eser olması bakımından dönemin en önemli romanları arasında yer alır. (Vardal Atak 73) Eser, neredeyse pozitivist dönemin programı niteliğindedir. (Yüce Polonya Edebiyatında Aydınlanma... 229).

Eserde, kahramanların olumlu ve olumsuz olarak iki kategori altında sunulmuş olması dikkat çeker. Birinci kategoride bulunan kahramanlar, daha çok tembellek, miskinlik, asalaklık tarihsel özgeçmişten kopukluk özellikleriyle öne çıkarılmıştır. Diğer grupta yer alan kahramanların en belirgin özelliği ise çalışmaya verdikleri önem ve ulusal geleneğe olan bağlılıklarıdır: “*Yeryüzünde çalışmadan ekmek yiyen bir insan, damarlarından akan kan ister mavi, ister gri, ister kırmızı olsun; asalaktan başka bir şey değildir.*” (Orzeszkowa 1, 95)

Çalışkan insanların faaliyetlerinin ana konusu ise toprak olmuştur. Romanda resmedilen Litvanya doğasının temel unsuru, Beyaz Rusya, Litvanya ve Rusya toprakları üzerinden geçerek bu topraklara sağlık ve bereket veren Neman nehridir. Bunun yanı sıra nehir imgesi eserde, işgal altında bulunan topraklarda ulusal bütünlüğü sağlama işlevi gösteren doğal bir kahraman olarak öne çıkarılmıştır. Bununla ilişkili olarak olumlu kahramanlar, nehirle kurdukları duygusal ve geleneksel bağla ayırt edilmiştir.

Orzeszkowa, bu eserin birbirinden oldukça farklı karakter özellikleriyle öne çıkan kahramanları üzerinde, çalışmaya olan yaklaşımları ve Ocak Ayaklanması'na olan ilgileri temelinde bir tür psikolojik çözümleme yöntemi uygulamıştır. Öykünün ana konularından biri, malikâne ve kır evi sakinleri arasında yaşanan ihtilâftır. Söz konusu ihtilafın tarafları ise, Grodno bölgesinde bulunan Korczyn malikânesinin yaşayanları aristokrat Korczynski ailesi ve kırsal araziye mesken edinmiş Bohatyrowicz ailesi üyeleridir.

Romanın olumlu kahramanları, ağır koşullar altında ya da yoğun çalışmayı bir yük olarak görmez; çalışma esnasında şarkı söyler, sohbet eder, şakalaşır ve gülerler. Eserden alınmış şu kesitte yazar, Jan'ın toprağı sürerken yaptığı hamleleri tekdüze bir sorumluluk görmediği, tam da tersi bundan keyif aldığı iletisini vermektedir:

Sabanın ardında uzun boylu, düzgün yapılı bir adam yürüyordu. Dosdoğru, düzenli ve eşit adımlarla, belirgi bir çaba sarf etmeksizin atıyordu adımlarını. Sıkıca birbirine bağlanmış ve atın kenarları boyunca gerilmiş kalın ipten dizginler, omuzlarının altından sırtına

bağlanmıştı. Yürürken bir şarkının üçüncü kıtasını çalıyordu ıslıkla.
(Orzeszkowa 1, 55).

Malikânenin sahibi Benedykt Korczynski, oldukça çalışkan, dürüst ve ailesine karşı özverili bir kişilik olarak temsil edilmiştir. Benedykt, bir yandan Çarlık Rusya'sı temsilcilerinin baskıları yüzünden yüksek vergilere maruz bırakılarak ipotek altında tutulan, diğer yandan kız kardeşinin kocası Darzecki tarafından üzerinde kısmi hak iddia edilen malikâneyi elinde tutabilme mücadelesi vermektedir. Bu nedenle damadına karşı oldukça katı ve soğuk bir tutum sergilemektedir. Benedykt malikâne konusunda Bohatyrowicz ailesiyle de ciddi bir çatışma içindedir. Sıkıca tutunduğu yurt sever bakış açısı doğrultusunda, Korczyn malikânesinin satılmasını yalnızca maddi değil, daha çok onursal ve manevi bir kayıp olarak görmektedir. Bilindiği gibi, dönemin koşullarına göre Ocak Ayaklanması'nın bastırılmasının ardından mal sahipliği ağırlıklı olarak Rusların eline geçebilmekteydi. Bu durumda malikâne, oldukça yoğun ve yorucu bir çalışma temposu sayesinde güçlkle ayakta durabilmekteydi. Orta yaşlarda bir kahraman olan Benedykt, gençliğinde yaşam karşısında oldukça idealist bir tutum benimsemiş, sahip oldukları toprakları çağdaş teknikler aracılığıyla işleme hayalleriyle ziraat okulunda eğitim almış, ne var ki zaman içinde ülkenin içinde bulunduğu sosyo-politik koşullara bağlı olarak edindiği olumsuz deneyimler sonucunda böylesi düşünce ve planlarının hayatın gerçekleriyle örtüşmediği kanısına kapılarak geri adım atmıştır. Orzeszkowa, kahramanının böylesi zorlu bir var olma mücadele süreci içinde, gençliğinde benimsediği demokrasi ideallerini yitirmiş olduğunun altını özellikle çizmiştir.

Eski soylu bir aileden gelen Teofil Rózye ise, babasından miras kalan bir milyon rublenin yarısını yurt dışında heba etmiş olduğu özellikle vurgulanarak depresif bir karakter olarak yerleştirilmiştir öyküye. Geçici aşk maceralarına ve uyuşturucu maddelere sığınmış halde, amaçsız ve ilkesiz bir yaşam sürdürmektedir. Elinde kalan maddi varlığı yalnızca kadınlar tarafından tercih edilen bir erkek olmasına hizmet etmektedir.

Benedykt'in Ocak Ayaklanması'nda yaşamını yitirmiş olan erkek kardeşi Andrzej Korczynski'nin oğlu Zygmunt Korczynski, yapıtta temsil edilmiş olumsuz kahramanlar içinde en belirgin olanıdır. Evli olmasına karşın yıllar önce yüz üstü bıraktığı Justyna ile birlikte olmaktan ısrar eden, benmerkezci, küstah ve alaycı bir kişilik olarak öne çıkarılmıştır. Dünyaya bir ressam olarak geldiğini, ancak bu yeteneğinin yalnızca Güney Avrupa'da, özellikle de İtalya'da gelişebileceğini iddia

ederek, dahası bu nedenle mal varlığını satıp yurt dışına gitme konusunda annesine ısrar ederek, yurt severlikten uzak bir duruş sergilemektedir. Sanatsal bir eğilime sahip olduğunu dile getirmesine karşın Neman nehri manzarasının kendisinde en ufak bir heyecan ve ilham yaratmıyor olması, kişiliğinin olumsuz bir özelliği olarak gösterilmiştir. Zygmunt, babasının Ocak Ayaklanması'na katılma nedenlerini idrak etmekte de güçlük çekmektedir. Babasının ülkesinin yazgısını belirleyen bu büyük tarihi olay içinde yer alarak şehit düşmüş olmasının kendisi için bir manevi bir değeri yoktur. Dahası, böylesi mantıksız bir girişimde bulunmuş olmasını akılsızlık olarak yorumlamaktadır. Kısacası Zygmunt, yurtsever duygulardan yoksun, gününbirlik çıkarları doğrultusunda yaşayan bir karakter olarak çıkar okuyucunun karşısına.

Benedykt'in yengesi ve Zygmunt'un annesi Andrzejowa Korczynska ise dünyaya duygusal perspektiften bakan soylu bir karakterdir. Öykü içinde adının ne olduğu dahi belirtilmemiş, her daim "Andrzej'in" eşi olarak anılmıştır. Bunun nedeni yaşamının tümünü kocasıyla ilişkilendirmiş; her şeyi onunla paylaşmış; ayaklanmaya katılım hazırlıkları içindeyken ona tüm gücüyle destek olmuş olmasıdır. Doğal olarak kocasının ölümünün ardından yaşamının anlamı da tümüyle kaybolmuştur. Geriye yalnızca iyi bir eğitim vermeyi başaramadığı, babasının ideallerini tamamen yadsıma eğiliminde olan bir erkek çocuğu kalmıştır.

Benedykt'in 20 yaşındaki oğlu Witold Korczynski ise, tarıma ve pozitifizmin organik çalışma ve temelden çalışma ilkelerine tutkun, sağduyulu bir genç olarak tanıtılmıştır. Benimsemiş olduğu pozitivist idealleri hayata geçirme çabası içindedir. Bohatyrowicz ailesiyle olan ilişkisi ve onlara karşı sergilediği davranış biçimleri konusunda babasıyla anlaşmazlık yaşamaktadır. Babasını tarımda modern teknikleri uygulama konusunda ikna etmekte güçlük çekmektedir. Aralarında patlak veren çok sayıda tartışmadan biri sırasında, aslında babasının da savunduğu ideallerin önemini ve değerini bilincinde olduğu, ancak yaşadığı hayal kırıklıklarından ötürü bunu derinlerde bir yerde saklı tuttuğu konusunda ikna olmasının ardından, onunla olan ilişkisi düzelmeye yüz tutmuştur. Öykü içinde Witold, Justyna ile birlikte ülkenin geleceği için umut olarak görülen genç pozitivist kuşağı temsil etmektedir.

Benedykt'in kız yeğeni ve yoksul yaşantısına karşın Korczyn'in kadınlara, iyi yemeklere, salon yaşantısına ve kemana tutkusuyla bilinen sakinlerinden Ignacy'nin kızı Justyna Orzelska, öykünün başkahramanlarından biridir. Duyarlı ve güzel bir kadın olan Justyna, içinde bulunduğu zor ekonomik ve sosyal koşullara

karşın sergilediği onurlu davranışlarla ayırt edilir. Nitekim Zygmunt ve Rożyc'in her ikisini birden reddederek, kırsal bölge sakinlerinden biri olarak kendisini Litvanya'nın muhteşem doğasıyla tanıştıran ve bu esnada ayaklanma tarihi ve geleneklerine ilişkin bilgilerini paylaşan, gerek kendi güncel yaşamından gerekse atalarının tarihinden örneklerle *çalışkanlığı* bir erdem ve bir kahramanlık özelliği olarak tanımlayan Jan Bohatyrowicz'i eş olarak seçer.

Korczyn sakinlerinden Marta Korczynska'nın yaşantısı, romanın ilk başlığı olan "*Uygunsuz Evlilik*" ile birebir örtüşmektedir. Soylu bir aile üyesi olan Marta gençliğinde, sıradan bir tarım işçisi olan Anzelm Bohatyrowicz ile tutkulu bir aşk yaşamıştır. Ancak ağır koşullar altında çalışmaktan ve insanların yargılarından çekinmesi nedeniyle onunla evlenmeyi reddetmiştir. Ne var ki sonunda, acı ve pişmanlık duyguları içinde yaşlı, bekâr bir kadın olarak kuzeni Benedy'tin çiftlik evini idare etmekten ve onun çocuklarının bakımını sağlamaktan öteye geçememiştir.

Justyna'nın çevresinde bulunan olumsuz karakterlerden bir diğeri olan Darzecki, Benedykt Korczynski'den karısının hissesinin almak istemesinin yanı sıra ayaklanmacıların kabrinin bulunduğu ormanlık bölgeyi de satmayı önermektedir. Manevi değerlerden yoksun, soğuk, katı ve acımasız bir kişilik olarak öne çıkarılmıştır.

Yapıtta işlenmiş temaların başında yer alan *ulusçulukla* ilişkili olarak Ocak Ayaklanması, kahramanların tümünün biyografisinin kilit noktası olmuştur. Ancak "*ayaklanma*" sözcüğüne romanda hiçbir şekilde yer verilmemiştir. Bunun nedeni yapıtın, ulusal ve siyasi meselelerin doğrudan ele alınmasının, dolayısıyla böylesi bir konuyu tartışmanın mümkün olmadığı Rus işgali altında bulunan bir bölgede ortaya çıkmış olmasıdır. Böyle bir durumda okuyucunun Çarlık sansürüne takılmayacak biçimde tartışılan konunun ne olduğunu sezmesinin sağlanması gerekli olmuştur.

Ulusçuluk temasıyla bağlantılı olarak Ocak Ayaklanması'nda şehit düşenlerin yattığı kabir, romanın önemli unsurlardan biridir. Kahramanların tümü ayaklanmaya yaklaşımları doğrultusunda değerlendirilmiştir. İşgalci güçlere karşı çıkan ayaklanmalara duyulan saygı ve ilgi, Polonya ulusumun soyluluk özelliklerinin en temel unsurlarından biri olarak kabul edilir. Orzeszkowa ayaklanma ideasını canlı tutmak gerektiğini, ancak bunu romantik anlayıştan farklı olarak rasyonalist yöntemlerle gerçekleştirmek gerektiğini öne sürmüştür. Eserdeki

pek çok kahramanın ideal bir toplumsal yapı oluşturma yolunda birbirinden farklı bakış açıları geliştirmiş olduğu fark edilir.

Korczynski ailesi kuşaktan kuşağa değişen yaşam koşullarından bağımsız olarak gerek eğitim alma, gerek ahlaki devrim olarak nitelendirilebilecek bir olguya odaklanma, gerekse bağımsızlık hareketlerine girişme yolundayken yurttaşlık ve insanlık standartlarını geliştirme eğiliminde olmuşlardır. Fantastik kanatlar üzerinde yükselmek, bakışlarla bulutlara istikamet vermek ve Benedykt'in yaşamöyküsünün romantik kesitleri karşısında Ocak sonrası felaketin boyutlarını ve değerini anımsayan biri olarak mesafeli bir duruş sergilemiştir Orzeszkowa. Yazınsal faaliyetlerinin başlangıcında şövalyelik ruhu da değersizleştirilmiştir yazar tarafından; olgunluk dönemlerinde ortaya çıkan bu romanında yitirilmiş olan görkemi bilgiyle, eğitimle, duyarlılıkla yeniden kazanıyor ve toplumsal sorumluluk ve uygar çalışma yöntemleriyle söz konusu görkem, idealin bir bileşeni haline geliyor (Kozaryn 75).

Esere 16. Yüzyılda geçen olayların geriye dönük değerlendirmesini yapmak üzere yerleştirilmiş ve ülkenin geleceğini biçimlendirmede önemi bağlamında ulusçuluk ve çalışkanlık kavramlarını öne çıkaran Jan ve Cecylia hakkındaki efsane bu bağlamda anılmaya değerdir. Efsane şu şekilde gelişir: Litvanya'nın Hıristiyanlığı kabulünden yaklaşık yüz yıl sonra, Polonya'dan bir çift bu topraklara gelir. Sahip oldukları bir soyadları yoktur ve aile evlerini neden terk ettikleri bilinmez. Ancak vaftiz edilerek Jan ve Cecylia adlarını almış ve birilerinden gizlenerek hayatlarının sonuna dek bir arada kalabilecekleri ıssız bir mekân arayışı içinde oldukları kesindir. Farklı toplumsal sınıflardan geldikleri anlaşılmaktadır. Jan'ın, oldukça iri yarı ve güçlü yapısıyla yoksul bir aileden geldiği düşünülmektedir. Cecylia ise duruşuyla soylu bir kökeni olduğu izlenimi veren sarışın, hoş bir kadındır. Ormanları, hayvanları ve su kaynaklarıyla eşsiz bir görünümü olan Litvanya topraklarında yerleşke arayışları çok uzun sürmez. Sonunda yüz yıllardan sonra kabirlerinin yer alacağı eski bir meşe ağacının hemen yanındaki Nemunas'a yerleşmeye karar verir ve hemen işe koyulurlar. Öncelikle geniş ormanlık alanı temizler, ardından bu topraklar üzerinde tarım faaliyetlerine başlarlar. Jan ve Cecylia'nın kısa süre içinde verimli bir tarım alanı oluşturarak gösterdikleri mucizevi başarı, ülkede ağızdan ağıza yayılır. Yakın ormanlarda avlanma alışkanlığı olan Kral Zygmunt August'un kulağına dek gelir. Sonunda Kral Zygmunt, "Jan ve Cecylia'nın Krallığı" olarak anılmaya başlanan bu mekânı ziyaret etmeye karar verir. Burada gördükleri karşısında şaşkınlığını gizleyemez. Azimle

çalışma sayesinde kısa sürede büyük işler başarılmıştır. Bunun üzerine Kral Zygmunt, adamlarına derhal bu çifti bulmaları emrini verir. Gösterdikleri başarıya duyduğu takdir etmek üzere onlara kahraman bohater (kahraman) sözcüğünden türetilmiş Bohatyrowicz soyadını verir. Jan ve Cecylia'ya ilişkin bu efsane, çalışma aşkı, sebat ve buna eşlik eden kararlılığın sevgiyle beslendiğinde olağanüstü başarılar doğuracağını göstermektedir. Pozitivist felsefeye göre, Polonya halkının ulusal bağımsızlık mücadelesinde model alması gereken algı ve tutum da bu şekilde olmalıdır.

Jan ve Cecylia'ya Kral tarafından soylu bir soyadının verilmiş olması, kahramanlığın yalnızca silahlı çatışmaya girerek elde edilebilecek bir unvan olmadığının göstergesidir.

Pozitivist bakış açısı doğrultusunda günlük işlerini disiplinli ve özenli bir biçimde gerçekleştirmek suretiyle ülkesinin yazgısına katkı sağlayan yurttaşların her biri kahraman sıfatını hak edebilir. Başkalarının emeği üzerinden çıkar sağlama eğiliminde olan kimseler ise değersizdir. Toprakla olan ilişkisi, bir yurttaşın yurduna olan bağlılığının en önemli göstergesidir. Görüldüğü gibi pozitivism, yepyeni bir yurtseverlik anlayışı sunmuştur. Bu yeni bakış açısı doğrultusunda Benedyky Korczynski, kahraman olarak anılmayı hak etmiştir. Kariyerini Rusya derinlerinde bir yerde geliştirmeyi tercih etmiş olan erkek kardeşi Dominik ve babasından kalan gayrimenkulü işgalci güçlere satarak güney Avrupa'ya yerleşme planları yapan Zygmunt ise soyluluk özelliklerinden yoksun, yitik bir insan topluluğunun temsilcileridir.

Orzeszkowa'nın *Neman Kıyısında* romanıyla Adam Mickiewicz'in *Pan Tadeusz'u* arasında çok sayıda ortak nokta bulunmaktadır. Öncelikle her ikisinde de olaylar Litvanya topraklarında geçer. Korczyn, Soplicowo'yu Bohatyrowicz'lerin kır evi de Dobrzyn'i anımsatır. Her iki yapıtta da aileler arasında yaşanan çatışma, üyeleri arasında gerçekleşen evlilikle sonlanır, böylece öykü mutlu sonla biter. Polonya soylularının yaşam öyküsü ülkenin önemli bir tarihsel geçiş süreci üzerine yansıtılmıştır. Bilindiği gibi *Pan Tadesz'* da Polonya'nın Napolyon ordularının safında Çarlık Rusya'sına karşı giriştiği silahlı akın konu edilmişti. *Neman Kıyısında'nın* öyküsü ise Ocak Ayaklanması'nı çıkış noktası almıştır. Litvanya doğasının insan ruhu üzerindeki iyileştirici ve bağımsızlık mücadelesine girişme açısından motive edici gücünün her iki yapıtta da özellikle altı çizilmiştir. Yurtseverlik başat bir soyluluk özelliği olarak benimsenmesi ve beslenmesi gereken en önemli kavram olarak öne çıkarılmıştır. Aralarındaki en belirgin fark ise

Mickiewicz'in Pan Tadeusz'da Polonya soylularını tamamen idealize etme eğiliminde olması, onların kusurlarından bahsederken hafif bir ironik yaklaşımla yetinmiş olmasıdır. Neman Kıyısında ise eleştirel gerçekçi bir yapıttır. Orzeszkowa kahramanlarını sahip olduğu kötü kişilik özelliklerini ve sapkın eğilimleri psikolojik çözümleme yöntemiyle ortaya çıkarma çabası içinde olmuştur. Özellikle de seçkin özelliklere sahip olması beklenen aristokrat sınıfının uygunsuz tutum ve davranışlarına eleştirel bir yaklaşımla göz önüne serer. Ruhsal ve davranışsal deformasyona uğramış olduklarını tespit ederek, pozitivist idealler doğrultusunda biçimlenecek yeni toplumda onlara yer olmadığını hissettirir.

Orzeszkowa *Neman Kıyısında* kahramanları arasında yaşanan çatışma temelinde Polonyalıları tarihsel süreç boyunca yaşadıkları bölünmenin nedenleriyle yüzleştirmek istemiştir. Yazar, böylesi bir kopukluk ve bölünmenin başat nedenini “*ortak tarihsel geçmişin anımsanmaması sendromu*” olarak tanımlamıştır. Bununla ilişkili olarak eserinde “Polonya-Litvanya Birleşik Krallığı” bünyesinde Neman bölgesinde varlık göstermiş Polonya, Litvanya ve Beyaz Rusya halkları için ortak bir değer olan Ocak Ayaklanması'nı öykünün çıkış noktası olarak belirlemiştir. (Borkowska 66).

Bunun yanı sıra yazar, nehrin yurt topraklarına hayat vererek, her kesimden insanın sağlıklı, huzurlu ve doyumlu bir yaşam sürmesine olanak verme potansiyeline sahip bir değer olduğunun altını çizmiş, bu düşünce doğrultusunda toplumsal sınıflar arasında uzlaşmayı sağlayacağına yönelik hayallerini yansıtmıştır. Neman nehri romanda, geçmişte Lehistan-Litvanya Birliği altında yaşamış olan Polonya, Litvanya ve Beyaz Rusya uluslarının tarih ve geleneklerinin yaşam kaynağı olarak gösterilmiştir. Eserdeki olumlu kahramanlar, nehrin tarihsel ve kültürel öneminin, Polonya toprakları üzerindeki iyileştirici gücünün farkındalığına ulaşmış olarak, bağımsız ve sağlıklı bir Polonya toplumuna kavuşmak için toprağa hizmet etme misyonunu benimsemişlerdir.

KAYNAKÇA

- Borkowska, Grażyna. *Pozytywiści i inni*. Varşova: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2007.
- Kozaryn, Małgorzata Okulicz. "Ludzie i Motyle w Nad Niemnem." *Wiek XIX. Rocznik Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza Rok IV*. XLVI (2011):71-82.
- Körpe, Seyyal. "Polonya Edebiyatında Pozitivizm: Stefan Żeromski'nin Siłaczka (Güçlü Kadın) Adlı Öyküsü Üzerine Bir İnceleme." *Sosyal Bilimler Işığında Polonya Cumhuriyeti*. Ed. Emin Atasoy ve Jan A. Wendt. İstanbul: Beta, 2017. 363-383.
- . "18. ve 19. yy. Polonya'sında Soylu Yaşantısı ve Kültürü." *Karadeniz Araştırmaları* 51 (2006): 129-148
- Orzeszkowa, Eliza. *Nad Niemnem*. Poland: Wolne Lektury. Fundacja Nowoczesna Polska. Web. 29.07.2019.
- Sobiecki, Mirosław. "Niemen- Centrum czy peryferia kultury symbolicznej? Kontekst edukacji międzykulturowej." *Pogranicze Studia Społeczne*. Tom XVII (2011): 116-132.
- Vardal Atak, Nevra. "Eliza Orzeszkowa'nın Eserlerinde Kadın Sorunsalı." *DTCF Dergisi* 56.1 (2016): 63-78.
- Yüce, Neşe Taluy. *Polonya Edebiyatında Aydınlanma, Romantizm ve Realizm*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2002.
- . *Özgürlük Peşinde Polonya*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil- Tarih ve Coğrafya Fakültesi, 2004.